

Прокуратура къуллукчуну кюнюне

АШХЫ МУРАТЫ ТОЛУБ, СЮЙГЕН УСТАЛЫГЫН САЙЛАГЪАНДЫ

Еденланы Къасымны къызы Асият махтауагы тыйыншы адамлары бириди. Ол миллетине, Ата джуртуна халал къуллук этген, халкъыны арасында шохлукну кюнчон джайган огурулу адамды.

Асиятны атасын, анасын таньганла айтхандан, ала кеслери къыйынлары бла джашиб турган, адамлары арасында сый табхан адамла болгъандыла.

Еденланы Темукъну джашы Къасым Уллу Ата джурт къазуатны ветераны эди. Адеб, намыс, адамлык, ишленмеклик Къасымны ююню, юйорюню терюн джасаганлай тургъандыла. Аны ашхы шартларыны бири адамлаа болушу болгъанды.

Анасы Декушланы Мусаны къызы Патия джумушак джорекли, тегерегиндеги кыйгыргъан адам болгъанды. Ол бухгалтерлени хазырлагъан курсланы джетишимли бошаб, усталыгыны юсю бла ишлегенди. Кечгончолукню заманында да ишлеген джеринде анга берилген ашарыкъ юлюшню, асламысын ачыкъ джетген хоншулаа бериб тургъанды. Кыйын кезоуде ишде атларын сыйла айтдыргъан, башхаага терен кыйгыргъыб джашаган Къасым бла Патиянын миллет бек сыйлагъанды. Ауушхандыла, джанделти болсунла.

Асият 1957-чи джыл, халкъ джуртуна кыйтхандан сора, аууз-герги (октябрь) айны 7-де Нарсанада туугъанды. Белек замандан Къасымны юйдегиси Нарсанадан Гитче Къарачай районну Красный Курган элине кечгенди. Асият 6 джылдан уллулаа бла бирге школгын айланч-буланчларында аланы юйор чачылыб, Асият джашчыгы Биджиланы Мустафа чачыкъ бла кеси кылады. Таулу къыз ишиз, юйсуз къалыб, къалай джашайым деб, кёб сагыш этеди. Окъурга барырга уа кезю бек къарайды. Сора атасыны юйюнде джашиб, Ючекенде «Микрокомпонент» заводха ише киреди. Ишлей да турганлай, Нальчикде

къурулуш техникумну айырмага бошайды. Тюз ишчиден участокну мастерине дери еседи. Конвеерни бир джанында 22 адам, экинчи джанында 22 адам электрон сагытланы этиб, толусу бла

Асият джунчуб къалай этерге билмесе да, эсин ташламай окъугъан джерини къатында орналган комбинатха ише кириб, кюндюз окъуб, кече алайда ишлеб, асыры кючлю кюрешгенден

башлагъан сагыатда джашар джери болмай, гитче сабий бла къонакъ юйде туруб бек кыйналгъанды. Ол заманда, аны бек джунчубан кезоуде, ала анга бир джылны ичинде фатар алырча этгенди. Юрий Лушников аны хар затны джиг-джигине дери джетдириб ишлегенин, аналитика сагыш эте билгенин бек джаратыб, аппаратха ише алады. 2009-чу джылны къыркъаууз (сентябрь) айны 2-ден, 11 джылдан аслам заманы, властын органлары бла кеслери башларына оную этгенле бла байлам тутуб ишлеу джанындан прокурорну тамада болушчуу къуллукну толтурады. Закон алгъан сагыатда КъЧР-ни Правительствоосунда Халкъ Джыйылыууну (Парламентини) сессияларында алгъан, законну чыгаргынынча дери да проект тинтиб, терс зат болмагъанын айтыб, законланы алай алдырады.

Тутхан къуллукунда билми, фахмулу, тири, башлагъан ишин аягына дери джетдирген устача танытханды ол кесин.

Асият 2019-чу джыл регионал ишледе джумушла эте, республиканы кърал властын органыны нормативли, праволу актланы 510 проект тинтенди, сюзгенди. Аланы 12-сини юсюнден этген оюмун къагытха джазыб бергенди. Аны айтханына къараб, норматив-праволу актланы алай алгъандыла. Андан сора, прокурор къарауу таб къурагъаныны кюнчонден кеслери башларына онуюл джергили органланы федерал законну излемине келишмеген 241 норматив праволу акт джазылгъанды. Законну бузулгъан джерлери тюзетилсинде деб, 382 къагыт ийилгенди. Аланы тамалында 355 къуллукчу джорук джуаблылыкка тартылгъанды. Асият федерал, регионал законланы тамалында муниципал къурашыланы уставларына келишген прокурор къарауу юсюнден методика пособие чыгаргъанды. Ол 3 окуу методика иш бардыргъанды. Хар заманда прокурорны бёлюмлерине барыб, керек болса практика болушук табдыргъанлай тургъанды.

Алайды да, властын органларында юстицияны тамада кенешчисин Еденланы Асиятны бек багъалатадыла.

Асият «Эрсей Федерацияны прокураторсыны

Асият Муратова

чыгарыб турадыла. Ол ишни таб къураб, ишчилени джарлылыкларына къараб, аладан, «Микрокомпонентни» тамадаларындан сый, махтауага, планын артыгы бла толтуруб, Хурмет грамотала, башха сагыла алганлай тургъанды. Алай бла, алайда он джыл урунады. Баш окъуу учреждениге тюшюб, билимин андан ары есдорюрге термилеб джашагъанын атасы кёруб тургъанды. Сора бир кюн: «Къызым, мен сени окурга иймей кыймазма», - деб, анасындан джашартып аны окъурга башайды. Асият Саратауу кыргызы юрист институтха киреди. Школа алгъан билими анга бек болушады. Орус тилден, башха предметледен экзаменлерин джеттишимли береди. Назму окурга керек болгъанында Константин Симонову «Открытое письмо» деген позмасын азбар айтады. Экзамен алгъанла сейирсиниб, аны махтаган да этиб окурга аладыла.

Асиятны къууачы ичине сыйынмай, юйюне келиб атасына институтха кирген къагытын кёрюзеди. Акъыллы ата къызыны мураты толганына асыры бек къуангандан, аны кезлерине джыламухла урады.

Ол заманда ачханы тамам диккы заманы болады.

къоллары кысты-кысты джарылсала да тёзюб, алай окуб бошайды. Окъугъан сагыатында джамагъат ишледеги тири къошулуп, усталла, негерлеринден да сый табыб, атын иги бла айтдырады.

Асият сюдо-прокурор факультетни иги окуб бошайды. Ол конституцион правону, адамлары арасында право бла процессуал джаны бла хар затны джарашдырууну теориясын тохтаусуз тинтиб окуйду. Кесин джамагъат бла ишлерге хазырлайды. Институтну ректору окуб бошаганлаа дипломла берген кюн багъалы «коллегала» деб селешгенине асыры къууангандан несин да билмей къалганын бюон да унутмагъанды.

1989-чу джыл къыркъар (август) айны 1-де ол Къарачай-Черкес областны прокураторсына ишлерге келеди.

Ол заманда джаш устала бек керек болган сагыатда, Асият шахар прокураторда фахмусу, билимини кюнчон таныта, ишлеб башайды. Урлау, тонау эмда терслеу ишле бла кёб кюрешгенди. Аны сыйлагъан, ол сыйлагъан устала, анга усталыкъ этиб болушуб тургъанлай, Юрий Лушников бла Боташланы Зульфаны унутмайды. Асият биринчи ишлеб

махтаулу къуллукчусу», «Къарачай-Черкес Республиканы махтаулу юристи» деген сыйлы атланы джюрютеди. Аны кърал саугъаларыны арасында Эрсей Федерацияны прокураторсында бек иги ишлегени ючюн деген белгиси, республиканы прокурору берген саугъалары бардыла.

Аны адамлык шартларыны юслеринден айтсак, ала уллудула. Асият ёксюзю, онгусузу, къарыусузу сансыз этиб кыймайды. Алаага болушханлай, суабылык ишле этгенлей турады.

Фахмулу эгечибиз кърал къуллукуну тышында, бош заманында чыгармачылык ишле бла да кюрешеди. Ариулукка, сейирликке джорек къылларын джырлата, тюрко-тюрко темалаага аталган назмула джазады.

Аны назмулары «Къарачай» газетде басмалана тургъандыла.

Сёз ючюн, маданият бёлюмюне тамадасы болуб тургъан, «КъЧР-ни халкъ джазычусу» деген сыйлы атны джюрюткен Аппаланы Билял аны чыгармачылыкны юсюнден былай джазынды: «Асиятны, бир къауумлача, кишини энкелеменин, кесини энчи хаты болгъанын, поэзияны джоруклары болгъанын билгенин, тилини сыйдамлыкын чертерге тыйыншыды. Ала уа чыгармачылыкны баш шартларыдыла».

Хар затны кёре, сезе билген Асиятны ич дунясы ариуду. Ол классиканы окурга да бек сюеди.

Юйдегисини юсюнден айтсак, джаны Биджиланы Мустафа Зеленчукде джарашдыруучу сюдо болуб ишлейди. Ол 4 сабий ёсдореди. Уллу къызы Малика Саратовда юрист институтта атын иги бла айтдырыб окуйду. Джашлары Амин бла Алим 7-чи классха барадыла. Ала да усталзаны айтханларын джерге тюшюрмейдиле, экиси да айырмага окуйду. Алим математикадан бардырылган олимпиадала да хорлаб, биринчи орунду алганлай барады. Гитче къызы Айла биринчи классха джюрюйди.

Мен хапарын айтхан огурулу ана кърал ишин хар заманда тыйыншы дараджада толтургъанды. 4 туудугуна къууана, алаага юретир сёзюну айта джашайды.

Асият Прокуратораны къуллукчусуну кюнчонден прокурор къарауда ишлегенлени барына да къыйын, джуаблы ишлеринде адамлаа болушур джанындан джангы джеттишимле теджей, хар адамга мамыр, рахат джауау излейди.

Асият «Эрсей Федерацияны прокураторсыны

АДАМЛА ХАКЪСЫЗ ДАРМАНЛА БЛА КЪАЛАЙ БАДЖАРЫЛГЪАНЛАРЫН СЮЗГЕНДИЛЕ

Мындан алда республиканы прокураторсында республиканы прокуроруну биринчи орунбасары Санал Бахниковну башчылыкы бла «тёгерек стол» бардырылгъанды. Анда сёз льготалары болган адамла хакъсыз дарманла бла къалай баджарылгъанларыны юсюнден баргъанды.

«Тёгерек столу» ишине къошулгъанлары арасында ОНФ-ны регионал бёлюмюне келечилери, Къарачай-Черкесияны Джамгъат палатасыны, Саулук сакълау министрствосуну къуллукчулары, КъЧР-де Регионну управление аралыгыны тамадасы Аппакъланы Ахмат дагыда башхала бар эдиле.

Республиканы прокуроруну биринчи орунбасары Санал Бахников «тёгерек столу» ишин ача, льготалы адамлары дарманла бла хакъсыз баджарыуну юсюнден терен хапар алыр ючюн, республиканы прокураторсында «горячая линия» къурагъаны, республиканы властын органлары бла байламлык туулгъанлай тургъаны айттыды.

Аны юзындан республиканы прокураторсыны федерал законланы къалай толгъанларына къарагъан

бёлюмюню тамадасыны орунбасары Наталья Скворцова доклад этди.

Республиканы прокураторы, адамлары дарманлары бла баджарыу санагъатда, сакъатланы, башха онгусуз къауумланы эркинликлерин джакълауда закон къалай толгъанына къарагъанлай, бу джанын тинтенлей, кёз туурада тутханлай тургъанларын чертенди.

Адамланы социал джаны бла эркинликлерин джакълау юсюнде закон бузулгъаны бла къалгъаныны юсюнден терен хапар алыр ючюн, республиканы прокураторсында «горячая линия» къурагъаны, республиканы властын органлары бла байламлык туулгъанлай тургъаны айттыды.

Республикада адамлары дарман-кары бла, медицина керекле бла баджарыу джаны бла кёб тюрко иш

бардырылады.

Прокурор тинтулени заманында дарманла бла, медицина керекле бла, джыллары джетмегенлени баджарыу джанына да терен эс бёлюнеди.

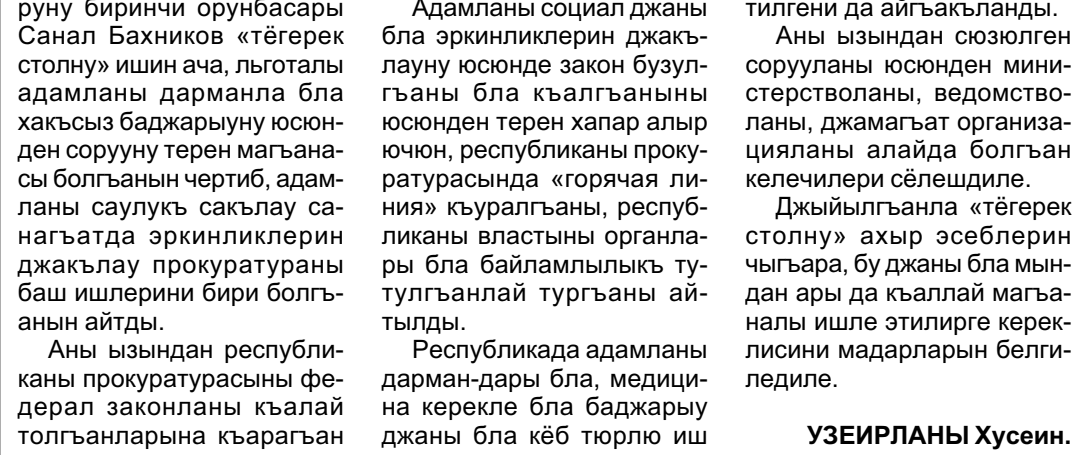
2021-чи джыл саулук сакълау санагъатда закон 150 кере бузулгъаны, аны тюзете 70 акт джазылгъаны, 44 къуллукчуга законну бузмазга кереклиси эсертилгени да айгъакъланды.

Аны юзындан сюзюлген соруулары юсюнден министрстволаны, ведомстволаны, джамагъат организацияланы алайда болган келечилери селешдиле.

Джыйылгъанла «тёгерек столу» ахыр эсеблерин чыгъара, бу джаны бла мындан ары да къаллай магналы ишле этилирге кереклисини мадарларын белгиледи.

УЗЕИРЛАНЫ ХУСЕИН.

Джыйлыгу

Джыйлыгу

ТЕРРОРИЗМГЕ КЪАРШЧЫ КЮРЕШГЕ АТАЛЫБ

Эрсей гвардия

Мындан алда Черкескеде республикада терроризмге эмда экстремизмге къаршы кюреше право, закон джаны бла къарауа аталган «тёгерек стол» болган эди. КъЧР-ни Миллет ишлерини, кёбчюлюк коммуникацияла бла басманы юслеринден министр-

ствосу къурагъан бу джыйлыгуа КъЧР-ни терроризмге къаршы комиссиясыны, толтуруучу властын органларыны, МВД-ны экстремизмге къаршы ишле бардырууну аралыгыны келечилери къошулгъан эдиле.

«Былай джыйлыгула

терроризмге эмда экстремизмге къаршы кюрешини закон джанын бегитуге себеп болду» - дегенди КъЧР-ни миллет ишлерини, кёбчюлюк коммуникацияла бла басманы юслеринден министри Кумуков Альберт.

(БИЗНИС КОРП.).

Эрсей гвардия

БОЛУШЛУКЪ ТАБДЫРГЪАНДЫЛА

Джорукъ сакълагъан къуллукъланы Къарачай

районда ветеранларыны советини членлери аны пред-

седатели полицияны отставкадагы майору Къобанланы Исмаил бла бирге Правобанский посёлкода джашагъан Александра Коленина бла Мария Сурневаны юйлерине барыб, алаага болушукъ табдыргъандыла.

Джорукъ сакълагъан къуллукъланы ветеранлары тишируланы джаны джыл бла алгышлаб, проблемаларын сюзюб, алаага продуктала, башха саугъала бергендиле.

«Сау болугъуз, бизни, тамада тёлюню, унутмагъаныгъыз ючюн, къууандыргъыгъыз, биз мындан ары да сизге толу ышанабыз», - деб, Мария Сурнева разылыгын билдиргенди.

Полицияны отставкадагы майору Къобанланы Исмаил аллай тюбешиуле мындан ары да бола турлукъларын айтханды.

Прокуратура

Аманлыкчыгыга тюзелир мадар берилгенди

Къобан районну сюдо, тинтуу-толтуруучу инспекция берген къагытха кёре, 40 джыл толгъан бир джергили адамга анга салынган сынау заманын созарга, анга къошакъ борчла салырга деб къарагъан ишине бу районну прокураторсыны къуллукчулары да къошулгъандыла.

Ол адам 2020-чы джыл этген аманлыкчы ючюн 2 джыл бла 6 айга тутулгъанды, анга 2 джыл сынау заман берилгенди. Алай а ол тинтуу-толтуруучу ин-

Къоркъусузлукъ сакъланады

Мындан алда Джёгетей Аягында районла арасы прокураторда терроризмге эмда экстремизм джаны бла законну бузулгъанына, аманлык ишле этилгенлерине къарагъан ишчи къуууну кенгеши бардырылгъанды.

Анда бу джаны бла законджорукъ сакъланган органла, терроризм бла экстремизмге къаршы къаллай ишле бардырханларыны ахыр эсеблерин сюзгенди.

Джыйылгъанла законга къаршы ишле бардырылмазга этюню джолларын белгилегендиле.

НОВОСТИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Башил (январь) айда къралыбызда талай джангы закон кюнчон киргенди. Бюгон газет окуучуларыбызны ол законланы эм магъаналары бла шагырей этерге излейбиз.

Башил айны 1-ден МРОТ

Къралда эм гитче айлыкны (МРОТ) ёлчмени 13 890 сомга дери ёсгенди. Ары дери МРОТ-ну ёлчмени 12 792 сом болгъанды.

Джашау кечинмекни (прожиточный минимум) ёлчмени да ёсерикди. Эрсейде орта тергеу бла хар адам башына джашау кечинмекни ёлчмени 12 654 сом, урунган адамлаага – 13 793 сом, пенсионерлеге – 10 882 сом, сабийлеге – 12 274 сом боллукъду.

Ана капитал

Ана капиталга керти (фактический) инфляцияга кёре къошулгъуну юсюнден джангы бегим чыкъгъанды. Аны ёлчмени джыл сайын байрым (февраль) айны 1-де къаралады.

кредитлени тизимин белгилерикди.

Налогну ызына кыйтарыу

Адамланы физкультура-саулукъ сакълау джойгъан ачаларыны бир кесегин кърал ызына кыйтарыула боллукъду. Ол социал вычетни кесегиди.

Аллай вычетни ёлчмени 2022-чи джыл башил (январь) айны 1-ден тюшген хайырдан (доход) тергелликди.

«Адамланы саулукъларына кыйгырыу баш оруну алады. Бюгонлюкде багынуага, окъууга, суабылык ишге, мекам сатыб алгъанга, табышылык бла кюрешенлеге налог вычтеле бардыла. Ала барысы да экономиканы ёсдорюрге, джашау дараджаны игилендирге себеплик этедиле», - деб чертенди РФ-ны Кърал Думасыны Председатели Вячеслав Володин.

Къагытланы электрон халда джорютуу

Къагытланы электрон халда джорютуу мадарга кёре адамны уруну стажы болмагъан адамны ишге

БАШИЛ АЙНЫ ЗАКОНЛАРЫ

алгъан заманда иш беричю бла байламлыкка чыгар ючюн аны разылыгы керек болмайды.

Ишчилеге ол мадар кадр къуллукка бармаганлай уруну бла байламлы къагытлаа электрон халда кюл салырга эмда керекли къагытланы дженгил табарга болушуркду.

реки. Алгъаракълада ол кёргозюмге озган джылны экинчи квартална къарала эди.

Сабий ачханы ёлчмени да ёсерикди.

Сакъатлык пенсия – тилек къагытсыз

Сакъатлаага берилген страховый эмда социал пенсияла, адамланы иш бла баджаргъан органла теджеген пенсияла энди тилек къагытсыз джарашдырыллыкдыла. Пенсияга этилген социал къошакълаа да тилек къагыт джазыб айланьрга керек боллукъду.

Аны бла да къалмай, Эрсейни Пенсион фонду тишируланы 40 джыллары, эркишилени да 45 джыллары толгъандан сора аланы пенсиялары къалай къурагъаныны юсюнден кюл джылдан бир кере билдириб турлукъду.

Льготаланы юсюнден билдириу

Адамла социал болушукъ мадарланы юслеринден кърал эмда джергили власть органлаага неда МФЦ-га барыб билдире боллукъду. Ол мадар бла Госуслуги порталны юсю бла хайырланьрга да болады.

Сабий ачха

Юч джыллары толмагъан биринчи эмда экинчи сабийлеге ай сайын берилген ачханы алырга боллукъ юйдегилени саны ёсерикди. Сабий ачханы алыр ючюн, юйдегени хар адамны хайыры регионда урунган кёре белгиленген джашау кечинмекни эки къат ёлчмениден кёб болмазга к-

Страховый тёлелени юсюнден

РФ-ны Социал страхование фонду страховый тёлелени (больничный), сылтаулу тишируулаа берилген ачханы, сабийге къарагъаны ючюн эмда сабий тууса бир кере берилген пособиелени) банк счётка неда Эрсейни Почтасыны юсю бла табдырылды. Алай бла адамла иш беричюню финанс болууна къармай пособиелени тыйгысыз алыр мадар табарыкъдыла.

Дистанцион халда счёту ачуу

Кёб тюрко джумуш баджарырга эркинликлери болган банка адамла аланы сайтларында неда телефонларында приложениелеринде регистрацяны ётюб, счётла (вкладла) ачарча, кредит алырча ма-

дар къурауа керекдиле.

Аны бла бирге сайт, телефонда приложение да Эрсейни Банкы бегитген излемлеге келиширге тыйыншыдыла.

ЖКХ субсидияла

Коммунал джумушлага тёлер ючюн берилген субсидияланы джарашдырууну джангы джоругу ишлеб башларыкъды. Анга кёре коммунал джумушлага борчлары болуб, аланы тёлетиу бла байламлы ишге сюде къаралыб, сюдню бегими кюнчон кирген эсе, субсидия бериллик тюлду.

Бюгонлюкде субсидия адамны борчу болмаса неда аны тёлетиу хакындан кесамат джарашдырылса бериледи.

Энди субсидия джарашдырыр ючюн къагытла джыйыб айланьрга да керек боллукъ тюлду.

Чегет кодексде тюрлениуле

Чегет кодексге чегетни джарашдырууну, агъач кесиуну, чегетни сакълау юслеринден тюрлениуле киририледи.

Андан сора да, агъачны иелери неда аланы ышангъылы адамлары агъач ташууга электрон халда къагыт джарашдырыллыкдыла.

Басмага САЛПАГЪАРЛАНЫ Умар хазырлагъанды.

Аягы басмаланыкъды.